

Засідання
Російської
комісії
для 2012 года5 засідання
Українсько-Російської
міждержавної комісії
м. Ялта, 12 липня 2012

8

Юлія ЦИРФА

Фото: Укрінформ

Шукати розумні компроміси

Зустріч Президента України Віктора Януковича та Президента Росії Володимира Путіна задля спільного головування під час п'ятого засідання Українсько-Російської міждержавної комісії укротре відбулася 12 липня 2012 року в Ялті, завершившись підписанням низки двосторонніх документів у ключових галузях співробітництва. «Дуже важливе місце серед них посідає Декларація про стратегічне партнерство. Думаю, прийняття такого рішення чекали громадяни й України, і Росії», – зазначив Президент України Віктор Янукович по завершенні засідання.

За його словами, розвитку відносин України та РФ притаманні взаємні довіра й повага, а також реалістичні прагматичні підходи, що дає країнам можливість шукати розумні компроміси й конструктивно вирішувати питання, котрі виникають під час реалізації основних завдань двосторонньої співпраці. Серед них у Декларації визначено, зокрема, політичну, економічну, природоохоронну, науково-технічну та культурно-гуманітарну сфери (а також галузі науки, освіти, інформації, спорту, туризму, молодіжної політики тощо). Відповідно, основні цілі стратегічного партнерства між Україною та РФ полягають у здійсненні двостороннього співробітництва; наданні взаємної підтримки у проведенні соціально-економічних реформ, модернізації економіки, зміцненні правової демократичної держави та розвитку громадянського суспільства; зміцненні дружби й розвитку співпраці між народами.

Тобто, по суті, стратегічне партнерство в цьому разі має відбуватися як система взаємодії двох держав, що ґрунтується на визнанні спільних цінностей, високому рівні співробітництва у визначених сферах, обопільній зовнішньополітичній підтримці, зокрема, в рамках міжнародних організацій, узгодженні по-

зицій у кризових ситуаціях та під час вирішення міжнародних конфліктів. Однак основні положення документа досить часто йдуть у розрив із національними інтересами обох держав, декларативно намагаючись наблизити геополітично протилежні пріоритети країн на міжнародній арені. Так, згідно з Декларацією сторони на принципах взаєморозуміння, взаємоповаги та транспарентності, прагнучи до зміцнення міжнародної безпеки й стабільності в Європі та враховуючи інтереси обох держав у сфері безпеки, проводитимуть консультації з питань розвитку відносин Україна-НАТО й Росія-НАТО, а також обмінюватимуться інформацією та співпрацюватимуть за можливості в реалізації конкретних проєктів, що становлять взаємний інтерес, зокрема й у створенні європейської протиракетної оборони. Утім, у який спосіб «позаблокува» Україна та антагоністична в позиціях із альянсом РФ можуть співпрацювати в питаннях кооперації з НАТО? Тим паче що підхід до створення європейської системи ПРО наразі взагалі є дихотомічним, адже РФ, маючи власний проєкт установаження континентальної безпеки (запропонований президентом країни Дмитром Медведєвим ще 2008 року), навряд чи погодиться на долучення України до

натовської системи ПРО, хоча така можливість обговорювалася не раз.

Важливим убачається і положення Декларації про те, що «Сторони також проводитимуть консультації із питань розвитку відносин Україна-Європейський Союз та Росія-Європейський Союз. У контексті зусиль, спрямованих на усунення наявних у Європі розподільних ліній, Україна та Росія продовжать виступати за зняття візових бар'єрів і створення спільного простору для міжособистісних контактів на Європейському континенті». У цьому контексті зрозумілими видаються слова Надзвичайного і Повноважного Посла України у Німеччині, глави делегації України на переговорах з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про асоціацію Павла Клімкіна якраз у день зустрічі президентів України й РФ: «ЄС не знає, що робити з Україною. Я можу відзначити це. Він не знав, що робити з Україною кілька років тому, не знає, що робити зараз, і не знає, що робитиме через певний період часу». На його думку, це зумовлено складним політичним консенсусом усередині Євро-союзу, невпевненістю щодо майбутнього і шляхів розвитку ЄС. «Це не тільки через специфіку Украї-

ни, не тільки через розмір України, не тільки через Росію і геополітику, а через ЄС як такий», – вважає він. Хоча водночас (коментуючи зустріч президентів України й Росії) міністр закордонних справ Швеції Карл Більдт, котрий є визнаним апологетом ініціативи «Східне партнерство», вкотре заявив, що процес європейської інтеграції України призупинено. «У той час, коли у Грузії та Молдові спостерігається прогрес, в Україні настало затишшя, а в Білорусі відбулася зупинка в розвитку євроінтеграції і відкат назад», – зазначив політик. Тому, по суті, не дивно, що РФ (в особі Володимира Путіна) висловила сподівання на те, що «Євросоюз, незважаючи на свої труднощі (зокрема, проблеми з Грецією, Португалією, Іспанією, Італією), теж зверне увагу на країни пострадянського простору, які досить конкретно заявляють про власний вибір, і зробить свої висновки з цього приводу».

Відтак, надаючи важливе значення багатосторонньому співробітництву в рамках Співдружності Незалежних Держав та розглядаючи таке співробітництво в руслі загальноєвропейських тенденцій, сторони також декларативно закріпили свій намір підтримувати «взаємодоповнюваність інтеграційних процесів, що здійснюються в рамках Євразійської економічної інтеграції та Європейського Союзу». Відповідно, Україна знову (і цього разу на документальному рівні) опинилася перед вибором власної геополітичної орієнтації: адже на тлі охолодження взаємин із ЄС політика Києва знову почала схилитися в бік ЄврАзЕС, основою якого наразі є Митний союз РФ, Казахстану й Білорусі. Однак навряд чи нашого північного сусіда задовольнить запропонована Віктором Януковичем секторальна інтеграція чи співпраця в рамках МС у форматі «3+1». До того ж Україна вже парафувала частину Угоди про асоціацію з ЄС, що стосується ЗВТ із цією організацією. Як наслідок для просування «взаємодії» держав потрібен «стимулюючий чинник», котрим під час зустрічі президентів став перегляд ціни на російський газ для України.

Те, що це питання не буде вирішене остаточно, було відомо ще до початку зустрічі глав держав, адже жодних переговорів між НАК «Нафтогаз України» та ВАТ «Газпром» чи спеціалізованими відомствами двох країн проведено не було. Більше того, російське керівництво дає чітко зрозуміти, що єдиною умовою зниження ціни «блакитного палива» залишається отой-таки вступ України до Митного союзу (для членів МС ціна газу автоматично знижується на розмір експортного мита, яке не діє в рамках цього об'єднання), на що

офіційний Київ погоджується не дуже охоче. Точніше, поки що не погоджується на такий крок на умовах РФ. Також ця позиція турбує й іншого стратегічного партнера України – ЄС, для якого важливо, щоб переговори України й Росії щодо зменшення ціни на газ не завадили виконанню Києвом зобов'язань відповідно до Угоди про Енергетичну співдружність і не загрожували постачанню газу до Європи. «У березні 2009 року ЄС разом із міжнародними фінансовими установами зобов'язався підтримати модернізацію української газотранспортної системи (ГТС), якщо Україна здійснить необхідні реформи для привнесення прозорості до енергетичного сектору. Реструктуризація «Нафтогазу України» має для цього ключове значення, як і для збалансування бюджету. Ми також відкриті для ідеї тристороннього консорціуму щодо управління українською ГТС, яка має бути реалізована в прозорий ринковий спосіб», – зазначили президент Європейської комісії Жозе Мануел Баррозу та Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон 19 липня 2012 року, відповідаючи на запитання ЗМІ. Було підкреслено, що, хоча трибічна співпраця в енергетиці на взаємовигідних умовах привертає неабияку увагу, стосунки ЄС з Україною у будь-якому разі не перебувають у тіні його стосунків із Росією. «Це окремі взаємини. Як було зазначено, наші стосунки з Україною ґрунтуються на загальних цінностях, спрямованих на політичну асоціацію й економічну інтеграцію. ЄС розглядає світ не як гру з нульовою сумою, а крізь призму загальних вигод. Тому наш підхід до України не зумовлений геостратегією і базується виключно на успіху українських реформ і якості демократії країни. Це головне, що слід мати на увазі», – зазначили керівники ЄС. Та, згадавши про «газову кризу» 2009 року, вони пов'язали енергетичний добробут Європи з обома країнами, до того ж поставивши його в залежність від вирішення питання створення консорціуму щодо української ГТС, доля якої, до речі, почне вирішуватися вже у серпні 2012 року, коли незалежними експертами буде надано першу оцінку цього справді стратегічного для України об'єкта. Хоча за умов пропускної спроможності для РФ у межах «Північного потоку» лише в рамках 50% та відмови ЄС від побудови «Південного потоку» українській владі, м'яко кажучи, не вигідно створювати тристоронній консорціум для управління українською ГТС, котра вважається чи не найбільшою в світі.

До речі, ще одним важливим документом у сенсі налагодження дво-

стороннього співробітництва, підписаним під час зустрічі лідерів держав, стала Спільна заява про делімітацію морських просторів в Азовському і Чорному морях, а також у Керченській протоці. У документі зазначено намір сторін забезпечити співробітництво в Азово-Керченській акваторії, зокрема й стабільну роботу та розвиток Керч-Єнікальського каналу шляхом створення українсько-російської корпорації з управління цією судноплавною артерією. Крім того, обидві сторони виходять із доцільності (після досягнення згоди стосовно всіх згаданих просторів) укладання українсько-російського договору щодо режиму території, яка охоплює Азовське море, Керченську протоку, суміжні територіальні моря, континентальний шельф і виключні економічні зони двох країн у Чорному морі. Тобто, по суті, навіть якщо припустити, що делімітація морського кордону між Україною й РФ відбувається за сценарієм Києва, «спільне управління» водним ресурсом зведе нанівець усі наявні вигоди Української держави від користування Керченською протокою та позбавить її можливості відкриття вуглеводневих покладів, котрі «за іронією долі» опиняться на території російської частини Азовського моря. Справді, Україна, контролюючи проходження суден Керч-Єнікальським каналом, щороку отримує майже 100 млн. дол. США лише за боцманські послуги. З огляду на загальнодержавний масштаб, прибутки порівняно невеликі. Проте, встановивши в односторонньому порядку ще 1999 року в протоці так звану лінію охорони державного кордону, Україна підтвердила розмежування топографічних карт Генштабу ЗС СРСР: за цим адміністративним кордоном нашої державі відходило 2/3 акваторії Азовського моря, судноплавний штучно створений Керч-Єнікальський канал у Керченській протоці й безпосередньо вихід до Азовського моря. Тож зрозуміло, чому Москва не хоче підтверджувати адміністративні кордони колишнього СРСР, за якими Керченська протока розмежована між Україною й РФ посередині, а не за фарватером Керч-Єнікальського каналу (який, до речі, є єдиним водним шляхом з Чорного моря до портів Волго-Донського басейну). Абсурд – не визнавати лише морських адміністративних кордонів, дотримуючись водночас сухопутних.

Тож підсумки зустрічі президентів України та Російської Федерації найперше полягають у відточуванні навичок використовувати асиметрію взаємин на свою користь. Пбступки могутнішому партнерові не завжди можуть призвести до стратегічних вигравів на головному з фронтів.